

СЕКЦІЯ II. СХІДНІ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-530-6-6>

Дрига І. М.

ORCID: 0000-0002-1885-8000

*кандидат філологічних наук, старший науковий співробітник,
доцент кафедри тюркології*

Навчально-науковий інститут філології

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ФОНЕТИЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВУКОВОЇ СИСТЕМИ УРУМСЬКОЇ МОВИ

Ключові слова: звуки урумської мови, латиниця, абетка, палатографування, експериментальна фонетика.

Після початку російської агресії проти України критично загрожено тюркські мови України опинилися в зоні найбільших ушкоджень. Становище урумської мови катастрофічно погіршилося, адже райони її побутування опинилися на територіях активних бойових дій, а невдовзі – на окупованій території. Це спричинило масові втрати і без того невеликої кількості носіїв, їхнє дисперсне розпорошення територією України, ЄС і безповоротні руйнування мовного середовища. За таких умов актуальними є документалізація урумського мовного матеріалу, порівняльний лінгвістичний аналіз, включення в дискурс тюркської мовної інтеграції.

З початком широкомасштабного вторгнення РФ посилюється урумський мовно-культурний активізм у формах діяльності в соцмережах, спроб перекладу писемної спадщини, реєстрації ГО та публічних культурних маніфестацій, що засвідчили потребу адекватної передачі мови на письмі, зростання попиту на урумські підручники.

7.06.2024 р. Постановою № 670 “Про затвердження переліку мов національних меншин та корінних народів України, яким загрожує зникнення” Кабінету Міністрів України урумську та румейську мови було включено до складу критично загрожених. 6.11.2024 р. на робочій зустрічі з обговорення уніфікованого алфавіту урумської мови за участю носіїв мови та О. М. Гаркавця було визначено проблеми наявних стихійно утворених кирилических урумських абеток, висвітлено

процеси латинізації писемності тюркських мов, затверджену Кабміном України абетку кримськотатарської мови, рішення Комісії зі створення спільного алфавіту тюркського світу (9–11.09.2024 р.) про затвердження спільної тюркської абетки з 34 літер; було ухвалено рішення науково вивчити фонетичний склад урумської мови з метою подальшої уніфікації алфавіту на базі латиниці. 12.2024–03.2025 рр. було здійснено два записи звуків в ініціальних відкритих складах діалектів Гранітного та Старого Криму методом прямого палатографування в лабораторії експериментальної фонетики КНУ ім. Тараса Шевченка. За браком загальнолітературної урумської мови, досліджень урумської фонології для вдосконалення абетки важливим є визначення наявності певних звуків та їхніх характеристик. Було перевірено класифікацію С. Муратова з 10 короткими / довгими голосними, 30 приголосними. За цією класифікацією, довгі голосні виникали внаслідок стягнення комплексів “голосний – приголосний – голосний”, широкого вжитку не набули; за рівнем відкриття ротової порожнини виділено широкі (а, ә), напівширокі (е, о, ө), напіввузькі (і, ё), вузькі (і, у, ү) голосні. Експериментальне вивчення характеристик к/х у різній реалізації не підтвердило для урумської фонетики окреме виділення задньоязиково-язичкового слабкого /к/ та увулярного /қ/ як інваріанта увулярного /х/; підтвердило задньоязиковий /х/, увулярний /х/, елімінацію фарингального спіранта /һ/ або заміну задньоязиковим /х/. Спадком кримськотатарських діалектів варто вважати фарингальний спірант /һ/, увулярний /қ/, дотичний до крим.-тат. /q/. Англутний “й” перед голосним на місці щільного /т/ не спостережено. Наявність палаталізованих “африкатованих” /тʰ/, /дʰ/ замість щільних /к/, /г/ перед голосними спостережена в обох носіїв діалектів. За результатами лабораторного дослідження пропонується уточнена звукова система вищевказаних діалектів. Перспективно розглянути міжтюркські варіації консонантів у діяхронії.

Література:

1. Загрожени мови. Кримськотатарська та інші тюркські мови в Україні: збірник наукових праць. Київ, Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 2016. 344 с.
2. Языки мира. Тюркские языки. Бишкек : Кыргызстан, 1997. С. 450–452.
3. Eker, Süer, Şavk, Ülkü Çelik v.d. Tehlikedeki Türk Dilleri: Örnek Çalışmalar, Cilt 3. Astana, 2016.
4. Language Documentation in Comparative Turkic Linguistics. Editors: Éva Á. Csató & Birsel Karakoç. Ankara, 2024.

5. Johanson, Lars, Csato, Eva A. The Turkic Languages. 2nd edition. London – New York: Routledge, 2022. 490 p.
6. Johanson, Lars. Turkic. Cambridge University Press, 2021.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-530-6-7>

Мусійчук В. А.

ORCID: 0000-0002-4456-4487

кандидат філологічних наук,

старший науковий співробітник,

в. о. завідувача відділу Азіатсько-Тихоокеанського регіону

Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського

Національної академії наук України

м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ В'ЄТНАМСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ВИСВІТЛЕННІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ В МЕДІА

Ключові слова: в'єтнамська мова, військова термінологія, варіативність термінів, семантична інтерференція, неологізми, адаптація термінів.

Військова термінологія є важливою частиною мовної системи, що відображає специфіку бойових дій, технологічний прогрес і соціокультурні зміни. Російсько-українська війна як масштабний конфлікт спричинила активне оновлення термінології в багатьох мовах, зокрема у в'єтнамській. В'єтнамські медіа широко використовують військову лексику, що репрезентує як традиційні поняття, так і новітні реалії війни.

Попередні дослідження військової термінології у В'єтнамі охоплюють питання формування, адаптації та стандартизації термінів, з урахуванням зовнішніх впливів – китайської, французької, російської, англійської мов [1; 3]. Нові терміни часто виникають через калькування, транслітерацію або створення оригінальних словосполучень, що забезпечує водночас точність і зрозумілість для національної аудиторії [2].

Серед актуальних тенденцій розвитку військової термінології – активне впровадження неологізмів, пов'язаних з новими типами озброєння та способами ведення війни: *máy bay không người lái* (безпілотно́к), *drone kamikaze* (дрон-камікадзе), *chiến tranh mạng*